Om de erfenis van Wilhelm Tell

MS Een van de hoofdfiguren uit de geschiedenis van de Zwitserse Eidgenossenschaft was de alom befaamd geworden Wilhelm Tell, de man die Schiller inspireerde tot het schrijven van zijn aan die legendarische jager gewijde drama en die model stond voor de gelijknamige opera's van componisten als Gréthy en Rossini. Hoewel latere geslachten aan het oorspronkelijke relaas tal van apocriefe feiten hebben toegevoegd, is het buiten kijf dat de Zwitsers terecht trots zijn op hun 14e-eeuwse vrijheidstrijder die zij beschouwen als een nationaal symbool uit hun verzet tegen het Habsburgse juk: de boog, die Wilhelm Tell tegen Gessler zou hebben gehanteerd, is dan ook nog steeds een der pronkstukken van het Schweizerische Landesmuseum in Zürich.

Het laat zich denken dat een overeenkomstige strijdwijze ook in de laatste decennia van de 20e eeuw tot plaatselijke en tijdelijke successen zou kunnen leiden. De vraag is evenwel of een met moderne middelen uitgeruste bezetter zich door een dergelijke guerrilla zou laten verdrijven. En, sterker nog, of een potentiële agressor zich door de waarschijnlijkheid van een zodanig optreden zou laten weerhouden van het ten uitvoer leggen van zijn expansionistische voornemens.

In het voorgaande editioriaal werd reeds betwijfeld of de geostrategische positie van de Zwitserse bondsstaat momenteel nog wel even optimistisch mag worden gewaardeerd als de Helvetiërs reeds sinds verscheidene decennia gewend zijn te doen. Immers, de moderne strijdmethoden en daarvoor benodigde middelen hebben – meer dan ooit tevoren – de strategische overvalling gemaakt tot een alleszins reële mogelijkheid. Hetgeen de hedendaagse technologie heeft toegevoegd aan de arsenalen mag zeker niet worden onderschat. En de tegenslagen van het Rode Leger in zijn Afghaanse operaties zijn stellig niet bepalend voor het schatten van zijn kansen op succes indien het zou worden ingezet voor het overweldigen van Europese volkeren die zich nu nog mogen verheugen in een vrijheid die nog geen direct gevaar schijnt te lopen. In dat verband is het bovendien goed, te bedenken dat de hiervoor bedoelde volkeren hebben gekozen voor een krijgsmachtopbouw die hen in staat stelt het merendeel van de beschikbare mankracht tewerk te stellen in níét-militaire sectoren, zulks in tegenstelling tot naties welker leiders uit zijn op wijziging van de status quo en waar vooral om díé reden de opbouw van de krijgsmacht is gericht op de onmiddellijke gebruiksgereedheid van sterke strijdkrachten. Ook daarin schuilt een toegenomen gevaar voor strategische overvallingen: de landen van het Westelijke bondgenootschap hechten daarom dan ook grote waarde aan het opvoeren van hun reactiesnelheid met het oog op dergelijke eventualiteiten, en het is de logische consequentie daarvan dat in dat kader grote aandacht wordt besteed aan het zoveel mogelijk versnellen van de onderscheidene mobilisatiesystemen.

In Zwitserland is men zich dat evenzeer bewust. Aan het toeval is nagenoeg niets overgelaten, en binnen de grenzen van de eigen mogelijkheden is het overschakelen van vredes- naar oorlogstoestand voortreffelijk voorbereid: de verschillende eenheden zijn regionaal opgebouwd uit dienstplichtig personeel dat derhalve over het algemeen slechts korte afstanden behoeft af te leggen om de talrijke kleinere onderdeelsmobili-

satiecentra te bereiken. Daarenboven zijn de „Milizmänner" na volbrachte eerste oefening in het bezit gebleven van essentiële uitrusting als niet alleen de uniform maar ook de helm en het persoonlijke wapen. Zou door enigerlei vijandelijk ingrijpen het verloop van de mobilisatie worden verstoord, dan kan de aldus gewapende man zich desnoods tijdelijk aansluiten bij een ander onderdeel, dan wel zich gedurende een beperkte periode zelfstandig handhaven. In het mobilisatiecentrum van zijn eigen onderdeel behoeft men hem slechts enige aanvullende uitrusting uit te reiken, o.a. NBC-beschermingsmiddelen en de camouflage-gevechtskleding. Een groot voordeel is bovendien dat de Zwitserse dienstplichtigen met grote regelmaat worden geoefend in de vaardigheden die zij in geval van oorlog dienen te bezitten: tot in de kleinste dorpjes beschikt men over schietbanen, en behalve de door de krijgsmacht georaniseerde cursussen en oefeningen zijn er legio semi-militaire activiteiten van velerlei aard die door burgerverenigingen worden geregeld. Kortom, de natie als geheel beseft ten volle dat de landsverdediging staat of valt met de kwaliteit van hen die de krijgsmacht bemannen, en de Zwitserse samenleving is dienovereenkomstig bereid zich daarvoor offers te getroosten.

Dat nationale besef blijkt ook in het bijzonder uit de voorhanden infrastructurele voorzieningen. Wie in Zwitserland een huis of bedrijfsgebouw wil bouwen, is verplicht daaronder een adequate schuilkelder te doen aanleggen. Zo niet, dan riskeert hij het weigeren van de bouwvergunning, tenzij met een forse extrabelasting als het ware de vereiste schuilplaatsen in een gemeenschappelijke, collectieve schuilkelder worden „gekocht". Het gevolg van die regelingen is dat – afhankelijk van de per kanton soms verschillende aanpak – globaal 70% van de bevolking in schuilkelders kan worden ondergebracht, terwijl nog steeds verdere voortgang wordt geboekt. Neemt men daarbij bovendien in aanmerking dat een belangrijk deel van die schuilgelegenheden qua ruimtelijke indeling uitstekend geschikt is gemaakt voor gebruik als bijvoorbeeld commandopost van een tactische of logistieke eenheid, dan zal het duidelijk zijn dat de voorbereidingen op een onverhoopte oorlog in Zwitserland een peil hebben bereikt dat bij lange niet wordt verwezenlijkt door landen met een strategisch concept dat toch veel dúidelijker berust op de realiteit van acute externe dreigingen.

De keerzijde van deze medaille is echter dat de totaliteit van de Zwitserse defensievoorbereiding onmiskenbaar blijk geeft van een statische verdedigingsopzet te zijn uitgegaan. Uiteraard is het loffelijk indien men erin slaagt vrijwel de gehele burgerbevolking ondergronds in veiligheid te brengen, een zelfde „wegkruipen" zal de krijgsmacht zich vanzelfsprekend niet kunnen permitteren: dat duidt in zekere zin op een denken dat men zou kunnen vergelijken met de opvattingen hier te lande in de aanloopfase van de Tweede Wereldoorlog: dat de Vesting Holland zou kunnen dienen als een *reduit* of *vluchtschans* waarbinnen de landsverdedigers zich veilig zouden kunnen terugtrekken om in tweede instantie van die *operatiebasis* uit de vijandelijke verbindingslijnen te bestoken en de vijand ook op andere wijzen het leven ondraaglijk te maken. Een opvatting overigens, waarin ten rechte nog wèl een sterker dynamisch element herkenbaar was dan in het denken dat in Frankrijk leidde tot de Maginotlinie!
Is het enerzijds een voordeel dat staven en commandoposten zich verzekerd kunnen weten van schier perfecte gebetonneerde onderkomens waar vrijwel alle faciliteiten reeds aanwezig zijn zodat van een bijna ideale situatie mag worden gesproken, anderzijds spruit daaruit een niet te onderschatten nadeel voort. De neiging tot het zich instellen op de noodzaak van verplaatsingen is bedenkelijk gering, en er lijkt weinig aandacht te worden geschonken aan de consequenties van een mogelijk uitvallen van de bestaande lijnverbindingen waarna moet worden overge-

gaan op radio met als gevolg de onvermijdelijke verplaatsing omdat de tegenstander alsdan ongetwijfeld de locaties kan vaststellen . . . voor zover hem die, gegeven het statische patroon, nog niet op andere wijze bekend zouden zijn!
Dat neemt niet weg dat de *totale instelling van de Zwitserse natie* getuigt van een benijdenswaardige offervaardigheid als het gaat om het verdedigen van de vrijheid. Zoals in het vorige editoraal reeds werd aangeduid, is het de vraag of een in hoofdzaak passieve egel-attitude kan worden gezien als een effectieve oplossing. Het is ontegenzeglijk wáár, wat de chef van de staf van het in november te velde oefenende Feldarmeekorps 4 over de Zwitserse verdedigingsinspanningen opmerkte: „Zwitserland hééft geen leger, het ís er een!", het is evenzeer waar dat een immobiel leger in de hedendaagse verhoudingen nauwelijks enig gewicht in de schaal zal kunnen leggen tenzij het werkelijk van zijn plaats komt en ín die schaal stapt. Standaardpatronen op het gevechtsveld kunnen, zo heeft de geschiedenis meermalen bewezen, gemakkelijk fataal zijn voor wie zich daarvan meent te kunnen bedienen. Een uitgekiend mobilisatiesysteem kan veel tijdwinst opleveren – indien althans een drastische verstoring van de geplande gang van zaken kan worden voorkomen – maar de behaalde winst gaat op slag verloren als de egel zich vervolgens oprolt en onbeweeglijk afwacht wat de initiatiefnemer voor verdere acties in petto zal hebben. Over het streven die passiviteit om te zetten in meer dynamiek, een volgende maal iets meer.

De Zwitserse Milizmann brengt wapen en helm van huis mee